









Έλένη Γιαννάτου

ΚΥΡΙΟΣ ΠΗΝΕΛΟΠΗ

Σπονδυλωτό αφήγημα



ΔΙΑΠΑΣΩΝ	13		Ο ΦΙΛΟΣ ΠΟΥ ΔΕΝ	
ΕΜΕΝΕ	19		LIXOURION REVISITED	
33		ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΡΙΝΟΚΕΡΟΣ	55	
	ΓΛΩΣΣΟΔΕΤΗΣ	69		ΑΣΤΕΡΙ
ΣΚΟΣ	79		ΔΑΝΕΙΚΗ ΜΕΡΑ ΓΙΑ ΑΣΗ	
ΜΟΥΑΡΑ	95		Η ΜΗΤΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ	
ΒΙΒΛΙΟΥ	153		ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	159

LIXOURION REVISITED

*Τουρτουρίζοντας ἔρχονται νὰ γυρέψουν, σ' ὄλες τὶς γλώσσες,
τζὶν στὸ «Μέξικο Σίτι». Ἐκεῖ τοὺς περιμένω ἐγώ.*

Ἀλμπέρ Καμὺ

«**Ε**ΙΝΑΙ ΦΤΥΣΤΟΣ ὁ Ντέηβ Χόλλαντ». Αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη μου σκέψη ὅταν τὸν εἶδα στὸ σχολεῖο. «Ποιὸς εἶναι αὐτός;» θὰ ρωτοῦσε ἓνας ἀμύητος στὴν τζᾶζ. Οἱ ὑπολοιποὶ γνωρίζουν τὸν Βρετανὸ κοντραμπασίστα. Ὅταν γνωριστήκαμε καὶ τοῦ ἐξομολογήθηκα αὐτὴ μου τὴ σκέψη, χαμογέλασε, καὶ ὅταν χαμογελοῦσε ἔμοιαζε ἀκόμη περισσότερο μὲ τὸν Χόλλαντ.

Ἡ τζᾶζ ἦταν μιὰ ἀπ' τὶς κοινές μας ἀγάπες. Στὶς προηγούμενες προσθέστε τὰ ἀστυνομικὰ μυθιστορήματα, τὴν ἀλιάδα καὶ τὸν μπακαλιάρο, τὶς πρωτότυπες παρομοιώσεις, τὶς βιβλιότσαρκες, τὰ συστήματα αὐτοδιδασκαλίας ξένων γλωσσῶν, τὸν Ζὰκ Μπρέλ, τὸν Οὐέν Σόρτερ, τὸν Καραβάτζο, τὸν Μπουνιουέλ, τὸν Μωρίς Μπλανσό, τὰ παρακμιακὰ καφενεῖα μὲ τοὺς θαμῶνες τους, τὰ μπλοκάκια —ιδίως τὰ ἀριθμημένα καὶ γεμάτα σημειώσεις ποὺ δὲν βγάζουν νόημα—, τὰ καλοσχηματισμένα ἢ κομμένα αὐτιά, τὶς σάτιρες τοῦ Γιουβενάλη, τὴ διακοσιοστὴ τέταρ-

τη ἢ διακοσιοστή πέμπτη μέρα τοῦ χρόνου, ἂν εἶναι δίσεκτος.

Στὴ λίστα μὲ τίς διαφορὲς ὑπῆρχε ἡ μπίρα, πού ἐμένα μοῦ ἄρεσε, ἐνῶ ἐκεῖνος σιχαινόταν ἀκόμη καὶ νὰ τὴ μυρίζει στὴν ἀνάσα μιᾶς γυναίκα. Ἡ ἀπέχθειά του γιὰ τὴν μπίρα τὸν εἶχε κάνει νὰ ἀποκλείσει καὶ τὰ σχετικὰ μπλούζ, ὅπως, γιὰ παράδειγμα, τὴν *Μπιροπότισσα γυναίκα* τοῦ Μέμφις Σλίμ, ἐνῶ ἐμένα, ἀπ' τὴν ἄλλη, δὲν μοῦ ἄρεσαν τὰ φάντος καὶ εἶχα σκύλο γιὰ κατοικίδιο καὶ ὄχι γάτα. Γελούσαμε πολὺ μὲ τίς διαφορὲς μας, γι' αὐτὸ καὶ τίς συντηρούσαμε.

Ἀπὸ τότε πού πῆρα πτυχίο ἀπ' τὴν ΑΣΚΤ ἐπιζητοῦσα μιὰ παύση γιὰ νὰ σκεφτῶ.

«Παύση, ἄκου παύση! Μὲ τί σκατὰ παύσεις μᾶς φλομώνεις; Παύση ἀποκαλεῖς ἐσὺ μιὰ θέση στὸ δημόσιο ἢ καλλιτεχνικὴ ἐμμηνόπαυση; Ἄν δεχτεῖς νὰ πᾶς, τελειώσεις. Ἄντὶ νὰ κυνηγᾶς καμιὰ ὑποτροφία γιὰ μεταπτυχιακὸ στὸ ἐξωτερικό... Καλά, ἐσὺ δὲν ἔλεγες ὅτι θὲς νὰ ταξιδέψεις, ρὲ κορίτσι μου;»

Γιὰ τοὺς σπινταριστοὺς φίλους μου οἱ μόνες ἀποδεκτὲς παύσεις εἶναι οἱ *Τρεῖς πρότυπες πεδήσεις* τοῦ Ντυσάν.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἂν μοῦ ἔλεγε κανεὶς πρὶν ἀπὸ τρία τέσσερα χρόνια ὅτι θὰ ἔκανα μιὰ τέτοια ἐπιλογή, θὰ τοῦ ἔκοβα τὴν καλημέρα. Ἦθελα ὅμως νὰ ἐπιστρέψω ἐδῶ στὸν τόπο πού πέρασα τὸ τελευταῖο Πάσχα μὲ τὸν πατέρα μου. Ἔτσι ἀποδέχτηκα τὴ θέση τῆς ἀναπληρώτριας καθηγήτριας στὸ Ληξούρι.

Ὁ δικός μου μὲ χῶρισε. Ἡ τελευταία φράση πού τοῦ

είπα ήταν: «Ξέχασες τὴ μαϊμού καὶ τὸ κόκκινο γλειφιτσοῦρι σὲ σχῆμα κόκορα!». Λίγες μέρες πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναχώρησή μου προσπαθοῦσε νὰ μὲ μεταπείσει, μὲ ἀπειλές («Ἄν φύγεις, θὰ χωρίσουμε!»), μὲ κήρυγμα («Ἡ νοσταλγία εἶναι γιὰ τοὺς ξοφλημένους»), μὲ συναισθηματικὸ ἐκβιασμό («Χαντακώνεσαι καὶ στενοχωρεῖς κι ἐμᾶς ποὺ σ' ἀγαπᾶμε»), μὲ ὑποσχέσεις («Μὲ τὰ πρῶτα λεφτὰ ποὺ θὰ πάρω ἀπ' τοὺς πίνακες ποὺ θὰ πουλήσω θὰ σὲ πάω Λατινικὴ Ἀμερικὴ»), μὲ διαγνώσεις («Περνᾶς κατὰθλιψη»), μὲ μόνιμη ἐπωδὸ τὸ «Ξεκόλλα!».

Τὸ καθιστικὸ εἶχε γεμίσει ἄδεια μπουκάλια καὶ καπνό. Τὸ κεφάλι μου μὲ κάποιες φράσεις ἀπ' τὸ ἡμερολόγιο τοῦ Σεφέρη: ἦθελα νὰ γυρίσω πλευρό, ν' ἀνασάνω, νὰ ζήσω σὰν τυφλὴ γιὰ ἓνα διάστημα.

Ποιά ἦμουν; Μιὰ πτυχιούχος καλλιτέχνις ποὺ ἀμφιβάλλει γιὰ τὰ πάντα ἐκτὸς γιὰ τὸ ὅτι εἶναι καλλιτέχνις.

Λαχταροῦσα νὰ βουτήξω σὰν τὸν Ὁβελίξ σὲ μιὰ κατσαρόλα γεμάτη τίλιο, νὰ γίνω στεατίτης καὶ μετὰ νὰ ξαναγυρίσω στὴν παιδική μου ἡλικία. Τὸ τίλιο εἶχε γίνει ὁ μαγικός μου ζωμός. Κάθε φορὰ ποὺ ἄνοιγα ἓνα φακελάκι ἀπὸ τὰ ἐμβαπτιζόμενα φακελάκια ροφημάτων Fino, ἔβρισκα στὴν ἄκρη τοῦ κορδονιοῦ μιὰ ταμπελίτσα μὲ κάποιον ρητό. Τὰ φακελάκια τίλιου ἔγιναν τὰ δικά μου κολουράκια τύχης. Ἐκεῖνη τὴ μέρα ἀπ' τὸ κορδόνι κρεμόταν ἓνα ρητὸ ποὺ πολλοὶ διεκδικοῦν τὴν πατρότητά του: «Ἡ ἀγάπη κάνει τὸν χρόνο νὰ περνᾶ, ὁ χρόνος κάνει τὴν ἀγάπη νὰ περνᾶ».

Ἄφου ἐξαντλήθηκαν τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Σωτήρη, ἄρχισε νὰ μοῦ πετάει τὰ ροῦχα μου ἔξω ἀπ' τὴ βαλίτσα. Τοῦ εἶπα: «Εἶναι τόσο κακὸ ποὺ θέλω νὰ περπατήσω γιὰ

λίγο πρὸς τὰ πίσω;», φράση πού ἔκανα ἀμέσως πράξη, μόλις μου ἐκσφενδόνισε ἓνα βιβλίο: «Αὐτὰ τὰ γαμημένα καὶ τὸ πολὺ τίλιο σ' ἔκαναν μαλθακή!». Στὰ πόδια μου προσγειώθηκαν ἀνοιχτὲς οἱ Φωνὲς τοῦ Πόρτσια σὲ μετάφραση Γονατᾶ, στὴ σελίδα εἴκοσι τέσσερα: «Δὲν βλέπω μὲ τὰ μάτια μου· βλέπω μὲ ἄλλα μάτια, πού εἶδαν». Διάβασα τὸν ἀφορισμὸ δυνατά. Ἡ ἐπωδὸς τοῦ Σωτήρη ἀκούστηκε παραλλαγμένη αὐτὴ τὴ φορά: «Ἔχεις κολλήσει στὸ μαλλὶ τῆς γριᾶς». «Ἐέχασες τὴ μαϊμουὺ καὶ τὸ κόκκινο γλειφιτζούρι σὲ σχῆμα κόκορα!» τὸν εἰρωνεύτηκα. Μόλις λάλησε ὁ καραμελένιος κόκορας, ὁ Σωτήρης μ' ἀρνήθηκε. Πῆγε στὸ ὑπνοδωμάτιο, μάζεψε ὅσο περισσότερα ροῦχα μποροῦσε κι ἔφυγε. Ἀπὸ τότε δὲν ξαναμιλήσαμε παρὰ μόνο γιὰ νὰ πάρει τὰ ὑπόλοιπα πράγματά του ἀπ' τὸ σπίτι. Ἔμαθα ὅτι ἔξι μῆνες μετὰ τὸν χωρισμὸ μας πῆγε στὴν Ἀγγλία.

Μὲ τὸν Θωμᾶ, παρότι ἐργαζόμεσταν στὸ ἴδιο σχολεῖο, τὸν πρῶτο μας καφέ τὸν ἤπιαμε ἀργά· παραμονὴ Χριστουγέννων στὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας. Εἶχαμε βρεθεῖ τυχαῖα στὴν ἀναδρομικὴ ἔκθεση τῆς Μπίας Ντάβου. Μὲ εἶδε πρῶτος καὶ στάθηκε δίπλα μου, μπροστὰ ἀπ' τὰ ἔργα *Σειραϊκὲς δομὲς 2*. Στὰ ἔργα τῆς ἐνότητας αὐτῆς ἢ Ντάβου ἀντιγράφει στίχους τῆς *Ὀδύσσειας*, ὀργανώνοντάς τους σὲ ἀκολουθία Φιμπονάτσι, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία κάθε ἀριθμὸς προκύπτει ἀπ' τὸ ἄθροισμα τῶν δύο προηγούμενων. Μὲ τὴν ἀντιγραφὴ τῶν στίχων τῆς *Ὀδύσσειας* καὶ τὴν ἀπεικόνιση τῆς ἀκολουθίας Φιμπονάτσι προκύπτουν τριγωνικοὶ σχηματισμοὶ πού μοιάζουν μὲ ἱστία

πλοίων. Ἄντι γιὰ γραμμὲς καὶ κουκκίδες, ἡ Ντάβου κέντησε στὴ λινάτσα γράμματα τοῦ ὀμηρικοῦ ἀλφάβητου καὶ δημιούργησε σειραϊκὲς δομές, προσθέτοντας ἢ πολλαπλασιάζοντας τὶς προηγούμενες σειρὲς στίχων. Ἡ καλλιτέχνης ἀποδείχτηκε ὑπομονετικὴ σὰν τὴν Πηνελόπη στὸ ράψιμο τῆς σειραϊκῆς δομῆς. Τὴν ἴδια χρονιά δημιούργησε περιβάλλοντα μὲ ἱστία, ποὺ συμβολίζουν τὴν ἐπιστροφή τοῦ Ὀδυσσεά. Θυμᾶμαι τὸν Θωμᾶ νὰ τὰ περιεργάζεται... Τότε δὲν ἔμοιαζε ἄπιστος καὶ σκοτεινός, ἀλλὰ γλύκας καὶ σίγουρος, σὰν τοὺς γύφτους ποὺ διαλαλοῦν καρπούζια.

Ἀργότερα, σ' ἓνα καφέ, διαπίστωσα ὅτι διέθετε ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἀρετὲς ποὺ συναντᾷς στὶς ταμπέλες τῶν κρεοπωλείων — καθαρότητα, εἰλικρίνεια κ.τ.λ. Κρατοῦσε τὸ φλιτζάνι καὶ μὲ τὰ δύο του χέρια καὶ μιλοῦσε μὲ ἐνθουσιασμό γιὰ τὴν ἔκθεση. Δὲν θύμιζε καθόλου τὸν φιλόλογο ποὺ εἶχα στὸ γυμνάσιο. Μοῦ εἶπε ὅτι ἡ Πηνελόπη θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἢ προστάτιδα ὅλων τῶν συγγραφέων:

«Κεντοῦν καὶ ξηλώνουν κάθε φορὰ τὰ ἴδια γράμματα, γράφουν τὴν ἴδια ἱστορία ξανὰ καὶ ξανὰ». «Οἱ συγγραφεῖς», συμπλήρωσε, «εἶναι πλάσματα ποὺ προτιμοῦν νὰ ζοῦν καθηλωμένα, ποὺ περιμένουν κάποιον ἢ κάτι: μιὰ γυναίκα, τὸν Ὀδυσσεά, τὸν Γκοντό, τὸν Χάρο, τοὺς βαρβάρους, τὸ τρένο, ἓνα γράμμα — δὲν ἔχει σημασία ποιὸν ἢ τί. Ἡ ἀναμονὴ εἶναι ἡ πρόφαση γιὰ νὰ γράψουν μιὰ ἱστορία».

Τοῦ εἶπα ὅτι σὲ μιὰ τηλεοπτικὴ συνέντευξη ποὺ παραχώρησε ὁ Σέρχιο Πιτόλ γιὰ τὴν ἐλληνικὴ τηλεόραση ἰσχυρίζεται τὸ ἴδιο. Ὁ συγγραφέας σ' ἓνα ταξίδι του στὴν Ἰταλία περίμενε σ' ἓνα καφέ μιὰ γυναίκα κι ἔτσι ξεκίνησε νὰ γράφει ἓνα διήγημα. Παρότι εἶχε ἐκδώσει ἓνα βιβλίο μὲ

ιστορίες, ένα είδος φόρου τιμής στη γιαγιά του, σ' εκείνο τὸ καφέ ὅπου περίμενε μιὰ γυναίκα πῆρε στὰ σοβαρὰ τὸν ἑαυτό του ὡς συγγραφέα.

«Τώρα τελευταῖα», συμπλήρωσα, «διαβάζω τοὺς μύθους τοῦ Ἀουγουῖστο Μοντερρόσο. Σ' ἓναν ἀπ' αὐτούς, ὁ Μοντερρόσο ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Ὀδυσσεύς ἄρχισε τὰ ταξίδια ἐξαιτίας τῆς ἐμμονῆς ποὺ εἶχε ἡ Πηνελόπη μὲ τὰ ὑφαντά της. Αὐτὴ ἡ ἐμμονὴ ἀπομάκρυνε τὸν Ὀδυσσεύα, ὁπότε ἡ Πηνελόπη μπορούσε νὰ φλερτάρει ἀνενόχλητη μὲ τοὺς μνηστῆρες. Μ' ἀρέσει αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ· γιὰ τὴν ἀκρίβεια, βρίσκω ἐνδιαφέρουσα κάθε ἐκδοχὴ ποὺ δὲν ἀναπαράγει τὸ στερεότυπο τῆς ὑπομονετικῆς καὶ πιστῆς συζύγου».

«Κι ἐμένα μ' ἀρέσει. Ἡ Πηνελόπη ἀφοσιώθηκε στὸ ὑφαντό της μὲ τὸ πείσμα τῶν γυναικῶν ποὺ ἀρνοῦνται νὰ ἐγκαταλείψουν τὴ δικαιολογία τοῦ πονοκέφαλου. Ἡ ὑφαντικὴ εἶναι τὸ δικό της ὄπλο ἐνάντια στὴν ἀνία τοῦ ἔγγαμου βίου, καὶ μάλιστα ἐξίσου ἀποτελεσματικὸ μὲ τὸν πονοκέφαλο ποὺ ὁ Ρέημοντ Τσάντλερ θεωροῦσε ἐφάμιλλο μὲ τὴ λεπίδα ἐνὸς μπράβου ἢ τὰ δηλητηριώδη παρασκευάσματα τῆς Λουκρητίας. Παρεμπιπτόντως, ἀναγνωρίζω στὴν Πηνελόπη μιὰ ἀντοχὴ στὴν ἀναμονή, παρόμοια μὲ αὐτὴν ποὺ ἐπιδεικνύουν οἱ καλύτεροι ντετέκτιβ. Ναι, τώρα ποὺ τὸ σκέφτομαι, ἡ Πηνελόπη θὰ μπορούσε νὰ εἶναι προστάτιδα ὅχι μόνο τῶν συγγραφέων ἀλλὰ καὶ τῶν ντετέκτιβ».

«Εἶστε φοβερὸς! Ἡ Πηνελόπη προστάτιδα τῶν συγγραφέων καὶ τῶν ντετέκτιβ! Νομίζω ὅτι θὰ συμφωνοῦσε μαζί σας καὶ ὁ Μπολάνιο. Σὲ μιὰ συνέντευξή του εἶχε δηλώσει ὅτι τὸ γράψιμο εἶναι ἓνα εἶδος ἀναμονῆς. Μ' ἀρέσει πε-

ρισσότερο ή αγγλική μετάφραση τής φράσης “Writing is a form of waiting”»).

«Ἡ Πηνελόπη, ὑφαίνοντας καὶ ξηλώνοντας, μᾶς παραδίδει μαθήματα δημιουργικῆς γραφῆς. Σὲ κάθε περίπτωση, οἱ ἱστορίες πρέπει νὰ μένουν ἀνολοκλήρωτες γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ξαναγράφονται. Πρόσφατα διάβασα κάτι ἰδιοφυές ἀπὸ τὸν Χαβιέρ Μαρίας γιὰ τὸν γάμο. Ὑποστήριζε ὅτι ὁ γάμος εἶναι ἀφηγηματικὸς θεσμὸς. Πρέπει νὰ σκέφτεσαι μεγαλοφώνως, δηλαδὴ νὰ σκέφτεσαι τὸ καθετὶ δύο φορές, μία μὲ τὴ σκέψη καὶ μία μὲ τὴν ἀφήγηση. Ἴσως ὁ γάμος σκοτώνει τὸν ἔρωτα, ἀλλὰ μᾶς κάνει καλύτερους ἀφηγητές».

Ἐκείνη τὴ μέρα τοῦ ἐξομολογήθηκα τὸ πάθος μου γιὰ τὴν ἰσπανικὴ καὶ ἰσπανόφωνη λογοτεχνία κι ἐκεῖνος ἀνταποκρίθηκε ὅπως θὰ ἀνταποκρινόταν κάθε βιβλιομανῆς. Ἡμᾶς σταν καὶ οἱ δύο αὐτοδίδακτοι στὰ ἰσπανικά. Ὁ Θωμᾶς μάθαινε μόνος του καὶ πορτογαλικά. Ὅταν τοῦ εἶπα ὅτι ὄνειρεύομαι ἓνα ταξίδι στὴ Λατινικὴ Ἄμερική, δὲν φάνηκε νὰ συμεριζεται τὸν ἐνθουσιασμό μου. Μοῦ ἔκανε τὴν ἐρώτηση ποῦ μὲ ἐνοχλοῦσε: «Τί ζωγραφίζετε αὐτὴ τὴν περίοδο;». Διᾶλεξα τὴν πιὸ εὐγενικὴ μου ἀπάντηση: «Τὸ πορτρέτο τῆς Σεσάρρα Τίναχερο». Χαμογέλασε δαγκώνοντας τὸ τσιγάρο του σὰν τὸν Φορτίνο Σαμάνο πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσή του. Ἡ καύτρα τῶν ματιῶν του μοῦ ἔκαιγε τὰ μάγουλα.

«Τί ἦταν αὐτὸ ποῦ σᾶς ἔκανε νὰ ἀσχοληθεῖτε μὲ τὴ ζωγραφική;»

«Ὁ θυμὸς. Στὴν ἐφηβεία θύμωνα πολὺ καὶ κλεινόμενον συχρὰ στὸ μπάνιο. Καθόμουν στὸν μπιντέ — ναί, ὁ μπι-

ντές με τὰ βατραχίσια μάτια του ἔγινε ὁ τόπος ἔμπνευσης πολλῶν ἐφήβων στὴ μετα-Χάκκα ἐποχὴ— καὶ παρατηροῦσα τὰ σχήματα στὸ μωσαϊκό. Ἔβλεπα προφίλ τὸ κεφάλι τοῦ πατέρα μου μετὴ μεγάλη του μύτη, μιὰ κλειστὴ ὀμπρέλα, μιὰ καρδιά, ἕναν ἄντρα μετὴ τουρμπάνι, ἕνα μανιτάρι, καὶ προσπαθοῦσα νὰ φανταστῶ μιὰ ἱστορία ποὺ νὰ τὰ συνδέει ὅλα αὐτά. Ἐπειτα ἄρχισα νὰ σκιστάρω. Στὴ ζωγραφικὴ κάτι πολὺ ὁμορφο μπορεῖ νὰ γεννηθεῖ ἀπ’ τὴν ἀπέλπιδα προσπάθεια σθησίματος ἐνὸς λάθους. Ἡ ἱστορία τῆς τέχνης — τῆς λογοτεχνίας, τῆς μουσικῆς, τοῦ κινηματογράφου— εἶναι γεμάτη παραμορφώσεις καὶ ἀκρωτηριασμούς, γεμάτη προκρούστειες διορθώσεις. Ὑπάρχουν, βέβαια, καὶ δημιουργοὶ οἱ ὁποῖοι τὸ μόνο πράγμα ποὺ κάνουν καλὰ εἶναι νὰ ἀφηγοῦνται ἱστορίες γιὰ τὸ κομμένο αὐτὶ τοῦ Βὰν Γκόγκ, τὸ κομμένο χέρι τοῦ Θεοβάντες, τὸ παραμορφωμένο πρόσωπο τοῦ Ξενάκη, τὸ τυφλὸ μάτι τοῦ Νίκολας Ρέυ».

Μετὰ ἀπὸ κάμποσες γουλιὲς σιωπῆς ἄρχισε νὰ μοῦ μιλάει γιὰ τὴν γιαγιά του. Εἶχε πάθος μετὴ τὸ κέντημα, ἀκόμη καὶ μετὴ καταρράκτη κεντοῦσε. «Τώρα ποὺ τὸ σκέφτομαι, κι ἐκεῖνη πρέπει νὰ βαριόταν πολὺ τὸν παππού μου», μοῦ εἶπε καὶ χαμογέλασε. Τὴν ἔβλεπε νὰ κεντάει μετὴ τὴς ὄρες καὶ τῆς ζήτησε νὰ τοῦ μάθει. Ἡ γιαγιά τοῦ ἔκανε δῶρο ἕνα κέντημα μετὴ στάμπα τοῦ Μίκυ Μάους. Ὅταν ὁ ἐγγονός της τὸ τελείωσε, πρὸς μεγάλη της ἐκπληξῆ, ἄρχισε νὰ τὸ ξηλώνει. Αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ κεντοῦσε πρῶτα τὰ πόδια καὶ θὰ ἔφτανε στὸ κεφάλι. Κάθε φορὰ τὸ ξήλωνε κι ἄρχιζε τὸ κέντημα ἀπὸ διαφορετικὸ σημεῖο ἢ τὸ κεντοῦσε ἀπ’ τὴν ἀνάποδη ἢ ἄλλαζε τὰ χρώματα. Εἶχα μπροστά

μου τὸν κύριο Πηνελόπη. Μετὰ ἡ γιαγιά τοῦ ἀγόρασε τετραδίο καὶ ξυλομπογιές. Ἐκανε μιὰ παρένθεση γιὰ νὰ μοῦ πεῖ πὼς ἡ ἀγαπημένη του μυρωδιά ἦταν ἡ μυρωδιά φρεσκοξυσμένου μολυβιοῦ. Παιδιόθεν σνιφάριζε μολύβια σὰν τρελός, ὅταν ἦταν μικρός τὰ ἔχωνε μὲς στὰ ρουθούνια του, μεγάλος δὲν ἐγκατέλειψε τὴ συνήθεια νὰ μπουκάρει στὰ βιβλιοπωλεῖα μὲ τὰ σχολικὰ εἶδη καὶ νὰ τὰ φέρνει στὴ μύτη του σὰν *connoisseur* πούρου. Ἀπεχθανόταν τοὺς μαρκαδόρους, δὲν τοῦ ἄρεσαν, δὲν τοῦ ἄρεσε αὐτὸ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ σβηστεῖ οὔτε ὅμως κι αὐτὸ ποὺ σβήνεται χωρὶς νὰ ἀφήνει κάποια ἴχνη, γι' αὐτὸ κι ἀπέφευγε νὰ γράφει σὲ ὑπολογιστὴ, ἐπειδὴ τὸ delete δὲν ἄφηνε κανένα ἴχνος ἀπὸ μουτζούρα. Ὁ κύριος Πηνελόπη ἀνῆκε στὸ εἶδος ἐκεῖνο τῶν Μεξικανῶν ποιητῶν ποὺ περιγράφει ὁ Μπολάνιο, οἱ ὁποῖοι ἀντὶ γιὰ κρεμαστοὺς κήπους ἐβλεπαν χρωματιστὰ μολύβια. Ἡ γιαγιά ἐβλεπε τὸν ἐγγονό της νὰ ζωγραφίζει, ὕστερα νὰ παίρνει τὴ γόμα καὶ νὰ σβήνει. Ἐσβηνε καὶ ξαναζωγράφιζε πάνω στὰ ἴχνη τῆς παλιᾶς ζωγραφιᾶς μέχρι νὰ σκιστεῖ τὸ χαρτί. Μόνο ὅταν σκιζόταν ἡ σελίδα χρησιμοποιοῦσε ἄλλη. Ἐπίσης τοῦ πῆραν ἕναν λιλιπούτειο μαυροπίνακα μὲ ἕνα κουτὶ κιμωλίες κι ἕνα σφουγγαράκι. Ἐνθουσιάστηκε. Εἶχε ἀδυναμία στὶς γόμες καὶ στὰ σφουγγάρια τὰ ὁποῖα ἄρχισε νὰ συλλέγει. «Εἶναι τὰ σύνεργα τῆς λήθης. Ὅλες οἱ ἱστορίες εἶναι παλίμψηστα», μοῦ εἶπε.

Μὲ τὰ σφουγγάρια εἶχε μεγάλο πάθος. Σὲ μιὰ ἐφημερίδα, ποὺ διάβαζε ὁ πατέρας του, εἶχε δεῖ μιὰ φωτογραφία ἐνὸς Καλύμνιου δύτη μὲ σκάφανδρο, ποὺ τοῦ ἔγινε ἐμμονή. Ἦξερε ὅλα τὰ εἶδη: *Hippospongia communis* ἢ *Καπάδικο*, *Spongia officinalis adriatica* ἢ *ματαπὰς* ἢ *φίνο*, *Spon-*

gia zimoca ἢ τσιμούχα ἢ δερματώδης σπόγγος, *Spongia officinalis mollissima*, ἢ μελάθη ἢ τούρκικο φλιτζάνι ἢ λεπτός σπόγγος τῆς Συρίας, *Spongia agaricina* ἢ *Spongia officinalis lamella*. Τὸ τελευταῖο οἱ σφουγγαράδες τὸ ἀποκαλοῦν λαγόφυτο ἢ φαθούρι ἢ λαφίνα ἢ αὐτὶ ἐλέφαντα. Τοῦ ἄρεσε νὰ διαβάζει τὰ ὀνόματά τους καὶ νὰ στραμπουλάει τὴ γλώσσα του: *Axinella infundibuliformis*, *Leucosolenia botryoides*, *Xestospongia testudinaria*, *Aplysina fistularis*, *Mycale lingua*, *Raspailia ramosa*, *Homaxinella balfourensis*, *Latrunculia apicalis*, *Sycon quadrangulatum*, *Tragosia infundibuliformis*...

Μιὰ γκαρσόνα μὲ βαθὺ ντεκολτέ μᾶς πλησίασε καὶ ξαναγέμισε τὰ ποτήρια μας μὲ νερό. Ὅταν ἀπομακρύνθηκε, ὁ Θωμᾶς μοῦ ἔκλεισε τὸ μάτι:

«Μόλις εἶδαμε ἓνα ὠραῖο δεῖγμα ἀπὸ τὸ *Spongia communis mamilla*».

«Ἄνδρα μοι ἔννεπε, μοῦσα, πολὺτρυπον...»

«Πολύτρυπον; Πετυχημένο! Γελᾶτε συνέχεια. Σᾶς φαίνονται ἀστεῖα ὅλα αὐτά;»

«Καθόλου. Ἐξᾴλλου κι ἐγὼ συλλέγω κοῦκλες μαϊμοῦδες. Σήμερα παραλίγο νὰ μπῶ σὲ παλαιοπωλεῖο στὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας καὶ ν' ἀγοράσω μιὰ μαϊμού μὲ σχολικὴ ποδιὰ καὶ πιατίνια. Παιδικὰ τραύματα. Ὅλα ξεκίνησαν ὅταν ὁ πατέρας μου εἶχε τὴ φαεινὴ ιδέα νὰ μὲ ἀνεβάσει στὸ ἄλογο ἑνὸς φίλου του στὸ Ληξούρι. Εἴχαμε ἐπισκεφθεῖ τὸ νησὶ γιὰ τὶς διακοπὲς τοῦ Πάσχα. Τοῦ φώναζα νὰ μὲ κατεβάσει, ἀλλὰ ἐκεῖνος μιλοῦσε μὲ τὸν φίλο του γιὰ ποδόσφαιρο. Μερικὰ πιτσιρίκια μᾶς προσπέρασαν, μετὰ γύρισαν ἀπότομα καὶ μοῦ πέταξαν κάτι ποῦ ἔκανε ἐκκω-

φαντικό θόρυβο. Τὸ ἄλογο ἄρχισε νὰ καλπάζει σὰν μανιασμένο. Ὁ πατέρας μου φώναζε «Κρατήσου, πιάσε τὰ γκέμια!», καθὼς ἐγὼ προσπαθοῦσα νὰ πιαστῶ ἀπ' τὴ χαιτή του. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ γλιστρήσω καὶ ν' ἀποκτήσω ἕξι ράμματα στὸ μέτωπο. "Ἐκλαιγα πολὺ. "Ὅταν βγῆκα ἀπ' τὸ νοσοκομεῖο, μοῦ ἀγόρασε μαλλὶ τῆς γριᾶς, ἓνα κόκκινο γλειφιτζούρι σὲ σχῆμα κόκορα καὶ μία κούκλα μαϊμού, ποὺ φοροῦσε φόρεμα, πέδιλα καὶ καπέλο σὰν τὸν Πίθηκο Σοῦθ τοῦ Πιτσιπίου».

«Ἐχετε πολλές;»

«Τόσες ὥστε νὰ μπορῶ νὰ θυμᾶμαι τὰ ὀνόματα. Μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς μέρες θὰ τὶς κάνω ἑκατὸν ἕξι».

«Δίνετε σ' αὐτὲς τὶς κούκλες ὀνόματα;»

«Βεβαίως».

«Πῶς τὰ θυμάστε; Ἐχω μπροστά μου τὸν θηλυκὸ Εἰρηναῖο Φοῦνες».

«Δὲν εἶναι δύσκολο. Πιερ Μενάρ 1, Πιερ Μενάρ 2, Πιερ Μενάρ 3 κ.ο.κ.».

«Μοῦ θυμίσατε ἓναν πίνακα τῆς Πάουλα Ρέγκου. Τὴ γνωρίζετε τὴν Πορτογαλίδα ζωγράφου; Ἐνα τῆς ἔργο μὲ τίτλο *Τὸ δωμάτιο Σαίξπηρ* ἀπεικονίζει μιὰ κοπέλα στὸ γραφεῖο τῆς, περιστοιχισμένη ἀπὸ μαϊμοῦδες — κάποιες μοιάζουν ψεύτικες. Τὸ πρόσωπο τῆς κοπέλας ἔχει τὰ χαρακτηριστικὰ μαϊμοῦς. Στὴν ἀγκαλιά τῆς κρατᾶει μιὰ, ἐνῶ σημαδεύει μιὰν ἄλλη μὲ τὸ περιστροφικό. Κάπου διάβασα ὅτι πηγὴ τῆς ἔμπνευσῆς τῆς εἶναι τὸ μαθηματικὸ θεώρημα τῶν ἀπειρων πιθήκων, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ἓνας πίθηκος ποὺ χτυπάει πλήκτρα στὴν τύχη σὲ μιὰ γραφομηχανὴ γιὰ ἓνα ἄπειρο χρονικὸ διάστημα θὰ παραγά-

γει σχεδόν σίγουρα ένα δεδομένο κείμενο, όπως, για παράδειγμα, τὰ ἅπαντα τοῦ Οὐίλλιαμ Σαίξπηρ».

«Ὁ Ἀουγουστο Μοντερρόσο, πού σᾶς ἔλεγα, ἔγραψε ἕνα σχετικό ἀφήγημα, πού βασίζεται σ' αὐτή τή θεωρία, καί ἀναφέρεται σ' ἕνα εἶδος λατινοαμερικάνικου πιθήκου πού κατάφερε, πατώντας συνεχῶς τὰ πλῆκτρα τῆς γραφομηχανῆς, νὰ γράψει, ἐκ νέου καί ὅλως τυχαίως, τὰ πιὸ γνωστά σονέτα τοῦ Σαίξπηρ».

Ἐκείνη τή στιγμή ἀκούσαμε τὸ δελτίο καιροῦ ἀπ' τὴν Μπίλλι Χολιντέυ «The snow is snowing, the wind is blowing». Ὁ Θωμᾶς χτυποῦσε ρυθμικά τὰ δάχτυλά του στὸ τραπέζι καί σιγομουρμούριζε.

«Τί μουσική ἀκούτε;» βρῆκα τὴν εὐκαιρία νὰ ρωτήσω.

«Τζᾶζ κυρίως».

«Ἀκούτε τζᾶζ, ἐπειδὴ μοιάζετε πολὺ στὸν Ντέιβ Χόλαντ;»

Χαμογέλασε.

«Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴ φιλοφρόνηση. Νά κάτι πού δὲν μοῦ ἔχουν πεῖ ποτέ. Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ».

«Σᾶς συμπάθησα ἀπ' τὴν πρώτη στιγμή πού σᾶς εἶδα, ὄχι μόνο λόγῳ τῆς ὁμοιότητος, ἀλλὰ ἐπειδὴ, ὅταν ζήτησα ἕνα μολύβι στὸ γραφεῖο τῶν καθηγητῶν, μοῦ προσφέρατε ἕνα μὲ τὸν Μπόμπ τὸν Σφουγγαράκη. Ὅταν πῆγα νὰ σᾶς τὸ ἐπιστρέψω, μοῦ εἶπατε νὰ τὸ κρατήσω».

«Ναί, τὸ θυμᾶμαι. Μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες σᾶς εἶδα νὰ διαβάζετε καί νὰ κρατᾶτε σημειώσεις μὲ ἕνα μολύβι πού εἶχε στερεωμένο στὴν κορυφή του τὸ κεφάλι τοῦ Μίκυ Μάους. Κάθισα δίπλα σας, ἀλλὰ δὲν σηκώσατε τὸ κεφάλι σας. Διαβάζατε ποιήματα τοῦ Λόρκα. Ἀσπάζεστε τὴν

ἄποψη τοῦ Ἀνδαλουσιανοῦ ὅτι ὁ Μίκυ Μάους εἶναι ἕνας χαρακτήρας στὸν ὁποῖο θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ διακρίνει ὅλη τὴν τραγωδία τῆς ἀμερικανικῆς ζωῆς;» μὲ ρώτησε μὲ ἕνα σκανδαλιάρικο χαμόγελο. Καὶ πρόσθεσε: «Ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς φράσης ὁ Μπόρχες τὸν ἀποκάλεσε “ἐπαγγελματία Ἀνδαλουσιανό”».

«Ὅσο κι ἂν ἀγαπῶ τὸν Μπόρχες, δὲν μπορῶ νὰ δεχτῶ ὅτι ὁ Λόρκα, ἐκφράζοντας αὐτὴ τὴν ἄποψη, προσπαθοῦσε νὰ κάνει τὸν ἔξυπνο. Τὴ βρίσκω ἐνδιαφέρουσα. Ἐπίσης μ’ ἀρέσουν οἱ ἐντυπωσιακὲς παρομοιώσεις καὶ τὰ λογοπαίγνια — συγκαταλέγομαι ἄρα στὶς ἐπαγγελματίες Ἀνδαλουσιανές;»

«Ὅχι βέβαια. Ἐξάλλου κι ἐγὼ πιστεύω ὅτι ὁ Ἀργεντινὸς took the Mickey out of Lorca, ποὺ θὰ ἔλεγε καὶ οἱ Ἄγγλοι!»

Ὁ Θωμᾶς, οἱ συζητήσεις μας μοῦ εἶχαν γίνεи ἀπαραίτητα σὰν τὸ ὄξυγόνο. Μποροῦσε νὰ καλύψει ταχυγλωσσουργικὰ τὴν ἀπόσταση ἀνάμεσα στὰ Ἄλιεντικὰ τοῦ Ὀππιανοῦ καὶ στὸν Ὀππιάνο Λικάριο. Ἦταν πολὺ κλειστός. Δὲν μὲ κάλεσε οὔτε μία φορὰ στὸ σπίτι του. Συναντιόμασταν εἴτε στὴ «Γέφυρα», εἴτε στὸ «Νόστιμον Ἡμαρ», εἴτε μιλοῦσαμε στὸ τηλέφωνο. Δὲν ἤξερα τί ἔκανε τὶς ὑπόλοιπες ὥρες. Ὑπέθετα πὼς ἔγραφε κι ἔσβηγε ἢ κεντοῦσε καὶ ξήλωνε. Σὲ μιὰ προσπάθειά μου νὰ τὸν βλέπω συχνότερα, τοῦ πρότεινα νὰ ἔρχεται κάθε Κυριακὴ στὸ σπίτι μου καὶ νὰ τοῦ μαγειρεύω μπακαλιάρο σὲ ὅλες τὶς παραλλαγές. Θὰ ξεσήκωνα ὅλες τὶς συνταγὲς ἀπ’ τὸ διαδίκτυο, τὴν κεφαλονίτικη, τὴν πορτογαλική, τὴν ἰσπανική. Θὰ τρώγα-

με, θὰ διαφωνούσαμε, θὰ ἀγαπιόμασταν καὶ θὰ γινόμασταν ἡ ζωντανὴ διάψευση τῆς φράσης «δὶς βακαλάος θάνατος» ἢ τοῦ λατινικοῦ της πρωτοτύπου: «Occidit miseros gadus repetitus magistros». Δέχτηκε ὑπὸ τὸν ὄρο νὰ φέρνει καὶ τὴ γάτα του.

Ὁ Πέπε καὶ ἡ Ἀμάλια ἔγιναν πολὺ καλοὶ φίλοι. Ἐστίαζαν σ' αὐτὰ πού τοὺς ἔνωναν: π.χ., ἦταν καὶ οἱ δύο καθαρόαιμα ἀδέσποτα καὶ εἶχαν λοξὰ ἀφεντικά. Ὁ Θωμᾶς ἔλεγε ὅτι ἡ γάτα του εἶναι ἡ μετενσάρκωση τῆς Ἀμάλια Ροντρίγκες, κάθε φορὰ πού ἔβαζε δίσκο της, τραγουδοῦσε. Τὸ διαπίστωσα μὲ τὰ ἴδια μου τ' αὐτιά κάποιες Κυριακὲς πού τὸ ἀφεντικό της ἔβαζε δισκάκια μὲ φάντος γιὰ ν' ἀκούσουμε. Ὁ Πέπε, ὅταν νιαούριζε ἔτσι, τὴ φοβόταν. Κι ἐγὼ τὴ φοβόμουν γιὰτὶ ἦταν ἀπρόβλεπτη. Σκαρφάλωνε πάνω μου σὲ στιγμὲς πού δὲν τὸ περίμενα καὶ κοκάλωνα. Ὁ Θωμᾶς τὸ εἶχε ἀποδώσει σὲ συμπάθεια. «Ἐχεις γεννηθεῖ τὴν ἴδια μέρα πού γεννήθηκε ἡ Ἀμάλια Ροντρίγκες — Τὴ μέρα ἐκείνη γεννήθηκε καὶ ὁ Ρέημοντ Τσάντλερ», τοῦ εἶχα πεῖ γιὰ νὰ τοῦ τὴ σπάσω. «Μὴν ξεχνᾷς ὅμως ὅτι καὶ ὁ Τσάντλερ ἦταν γατόφιλος», μὲ ἀποστόμωσε.

Κάθε φορὰ πού ἡ συζήτηση πῆγαινε στὴν ἀπογοητευτικὴ σταδιοδρομία μας ὡς ἐκπαιδευτικῶν, τοῦ πρότεινα νὰ τὰ παρατήσουμε, ν' ἀνοίξουμε ἓνα ἐστιατόριο καὶ νὰ φτιάχνουμε συνταγὲς τοῦ Μονταλμπάν. Εἶχα κι ἐγὼ τὰ κολλήματά μου. Τὸν Πέπε — πού πῆρε τὸ ὄνομά του ἀπ' τὸν ντετέκτιβ Καρβάλιο — ὁ Θωμᾶς τὸν φώναζε κάθε φορὰ καὶ μὲ διαφορετικὸ ὄνομα, μὲ ἐπικρατέστερα αὐτὰ τοῦ Παντζαρούλη, ἀπὸ τὴν ὁμώνυμη σκύλα στὶς Θάλασσες τοῦ Νότου, πού τὴν ἀποκεφάλισαν, καὶ τοῦ Καστέλ, ἀπὸ

τὸν ὁμώνυμο ἥρωα τοῦ *Τοῦνελ* τοῦ Σάμπατο. Τὸ ἀνησυχητικὸ ἦταν ὅτι ὁ Πέπε ἀνταποκρινόταν σὲ ὅλα. Ἐμένα μὲ φώναζε Μελάθη.

Τὴν τελευταία Κυριακὴ πού τὸν εἶδα μοῦ εἶχε φέρει δῶρο μιὰ κασετίνα τοῦ Ζὰκ Μπρὲλ κι ἕναν κατάλογο μὲ ζωγραφιᾶς τῆς Πάουλα Ρέγκου. Μοῦ ζήτησε νὰ βάλω στὸ repeat τὸ «Amsterdam». Τραγουδοῦσε καὶ κάπνιζε. Ἐγὼ δὲν μιλοῦσα. Κατέβαζα μεγάλες γουλιές μπύρας. Ὅταν τέλειωσε τὸ κρασί, μοῦ εἶπε πὼς θὰ πεταχτεῖ στὸ σπίτι του νὰ φέρει ἄλλο μπουκάλι. «Εἶσαι σίγουρος πὼς δὲν θὲς νὰ μπεῖς στὴν κατὰ Χοσὲ Λεσάμα Λίμα ἀδελφότητα τῶν λουπουλάρων;» ρώτησα, ἐνῶ προσπαθοῦσα νὰ εἶμαι ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ κοντὰ στὸ πρόσωπό του γιὰ νὰ δῶ τὴν γκριμάτσα ἀηδίας πού θὰ τοῦ προκαλοῦσε τὸ χνότο μου. «Σιγουρότατος», ἀπάντησε, καὶ ὁ τρόπος πού μὲ κοίταξε μὲ ἔκανε νὰ χαμηλώσω τὸ βλέμμα μου.

Ὅταν ἐπέστρεψε, ζήτησε νὰ ἀκούσουμε τὸ «Adam's apple» τοῦ Οὐέν Σόρτερ. Μοῦ εἶπε πὼς ὁ Σόρτερ εἶχε δεῖ σὲ μιὰ ταινία τὸν ἠθοποιὸ Τζὸν Γκάρφηντ νὰ πλησιάζει στὰ ἐκδοτήρια ἐνὸς σταθμοῦ τρένου γιὰ νὰ ζητήσῃ ἕνα εἰσιτήριο γιὰ τὸ πουθενά. Ὁ σαξοφωνίστας θαύμαζε τὴν ἐλευθερία αὐτῆς τῆς κίνησης τοῦ ἥρωα. Καὶ ὁ Θωμᾶς τὴ θαύμαζε· ἤθελε κι αὐτὸς ἕνα τέτοιο εἰσιτήριο. Καμάκωσε ἕνα κομμάτι μπακαλιάρου πού εἶχε μείνει στὸ πιάτο του καὶ μασουλώντας μοῦ εἶπε πὼς τελευταία βλέπει στὸν ὕπνο του ὅτι τρῶμε μαζὶ κι ἐκεῖνος πνίγεται ἀπὸ ἕνα κόκαλο πού τοῦ σφηνώνεται στὸν λαιμό.

«Σὲ ἔπιασε πάλι ἡ θανατοφοβία σου. Ἐχω τὸ γιατρι-

κό. Θα βάλω να χορέψουμε τὸ “Bacalao con Pan” ἀπὸ τοὺς Irakere».

«Εἶσαι μεθυσμένη. Ἄφησέ με. Σοβαρολογῶ. Δὲν πρόκειται νὰ χορέψω. Βάλε κάτι τοῦ Σίλβιο Ροντρίγκες».

Πῆρα τὸ πιὸ στοχαστικὸ ὄφος μου, τὸ πιὸ βλαβερὸ γιὰ τὶς ρυτίδες, καὶ τοῦ εἶπα ὑποβοηθούμενη ἀπ’ τὸν Σίλβιο, πὺ τραγουδοῦσε τὸ «Sin Hijo, Ni Árbol, Ni Libro»: «Προσφάτως εἶδα κι ἐγὼ ἓνα περίεργο ὄνειρο. Ὀνειρεύτηκα ὅτι ἤμουν γριὰ καὶ μ’ ἐπισκέφθηκες. Μὴ γελᾷς. Ἐμοιάζεις στὸν Χοσέ Μαρτί στὰ νιάτα του. Λίγο πρὶν τὰ τινάξω σοῦ εἶπα: “Ὁλη μου ἡ ζωὴ ἦταν ἓνα λάθος· ἔζησα σὰν παιδί· φύτευα ἓνα βιβλίον καὶ περίμενα ἓνα δέντρο”».

Συνοφρυώθηκε σὰν νὰ ἔβλεπε κάποια ἀνεπιθύμητη. Τὸ ὄνειρο πὺ ἐπινόησα ἦταν μιὰ ἄτσαλη ψαλιδιὰ στὰ μουστάκια τοῦ γέλιου. «Πῶς πᾶνε τὰ πορτογαλικά;» ρώτησα γιὰ ν’ ἀλλάξουμε κουβέντα. «Τὰ τελειοποίησες; Τὸ ἀποφάσισες νὰ πᾶμε ἓνα ταξίδι στὴν Πορτογαλία μαζί; Ὑπὸ τὸν ὄρο τὸ ἐπόμενο νὰ εἶναι στὴν Ἀργεντινὴ καὶ τὸ μεθεπόμενο στὴν Κούβα».

Δὲν μοῦ ἀπάντησε. Πῆρε στὰ χέρια του τὸν κατάλογο τῆς Πορτογαλίδας ζωγράφου καὶ μοῦ ἔδειξε ἓναν ἀγαπημένο του πίνακα μὲ τίτλο *Τὸ ναύριο*. Ὁ πίνακας ἦταν τὸ δεξιὸ φύλλον ἐνὸς τρίπτυχου καὶ ἀπεικόνιζε μιὰ γυναίκα πὺ κρατοῦσε στὰ γόνατά της τὸ ἄψυχο κορμὶ ἐνὸς ἄντρα.

«Σοῦ ἔχω μιλήσει ποτὲ γιὰ τὸν Χάρη Ντεσπεράτο; Ἦταν ἓνας ζωγράφος πὺ γνώρισα στὴν πρώτη μου βόλτα στὸ Ληξούρι. Μ’ ἔχει στοιχειώσει αὐτὸς ὁ τύπος. Γιὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινής, τὸ μόνο πὺ θυμᾶμαι καλὰ εἶναι τὰ μάτια του. Τὰ βράδια περπατῶ καὶ νομίζω ὅτι τὰ μάτια

του με ακολουθοῦν σὰν ἀπρόσκλητο κατοικίδιο, ὅπως τὰ μπαλάκια τὸν Μπλοῦμφελντ τὸν ἐργένη. Τὴν ἔχεις διαβάσει αὐτὴ τὴν ἱστορία τοῦ Κάφκα; Τέλος πάντων. Τὴν ἐπόμενη μέρα τῆς γνωριμίας μας ἔμαθα ὅτι πνίγηκε. Ἔπεσε μεθυσμένος στὴ θάλασσα. Ἔχω ἐνθύμιο ἀπ' αὐτὸν τὰ ποιήματα τοῦ Ἄλβαρο ντὲ Κάμπος. Ἔχω ἕναν πίνακά του σπίτι μου. Θὰ ἤθελα νὰ τὸν πάρεις ἐσύ».

«Μπρρρ! Ἀνατρίχιασα. Εἶναι τόσο ἀπαραίτητο νὰ τὸν πάρω;»

Ὁ Θωμᾶς δὲν μὲ κοιτοῦσε.

Σηκώθηκα νὰ πάρω ἄλλη μιὰ μπίρα ἀπ' τὸ ψυγεῖο. Στὴν κουζίνα ἡ Ἀμάλια καὶ ὁ Πέπε κοιμόντουσαν στὴν ἴδια καρέκλα. Ὅταν γύρισα, βρῆκα καὶ τὸν Θωμᾶ ξαπλωμένο στὸν καναπέ μὲ κλειστὰ μάτια. Ἄνοιξα τὸ μπλόκ μου κι ἄρχισα νὰ σκιστάρω. Εἶχα ζαλιστεῖ. Γύρισα σελίδα καὶ ξεκίνησα νὰ γράφω τὸ «Bear Breath Blues», μὲ ὑπόκρουση τὸ «Gimme a pigfoot and a bottle of beer» ἀπ' τὴ φωνὴ τῆς Μπέτσι Σμίθ. Ἐκείνη τὴ μέρα ἄλλαζα διάθεση καὶ δισκάκια μὲ τὴν ταχύτητα ποὺ ὁ Θωμᾶς ἔδινε στὸν Πέπε ὀνόματα. Ἐνόσω ὁ φίλος μου ἔπαιρνε ἕναν ὑπνάκο, ἐγὼ ἔγραφα:

BEER BREATH BLUES

τοῦ Hairy Fig Bush

My baby left me
but I still love her to death
My baby left me
but I still love her to death

Although I couldn't stand a minute
her awful beer breath

I can't believe she's gone
I begged her to come home
I can't believe she's gone
I begged her to come home
She said "if you wanna try
start drinking beers, don't stay dry".

Babe, I'm your man
don't crush me like a beer can
Yeah I'm your man
don't crush me like a beer can
She said "start growin' belly
or find a girl who likes jelly".

Είχε ήδη αρχίσει να νυχτώνει, όταν ξαναπήγα στην κουζίνα για να φτιάξω δύο καφέδες από τὸ μονταλμπανικό χαρμάνι: ὀκτακόσια γραμμάρια Κολομβίας ἀναμεμειγμένα με διακόσια γραμμάρια Ἁγίου Δομήνικου. Ὅταν γύρισα, ὁ Θωμᾶς εἶχε σηκωθεί κι ἔχωνε τὸ πουκάμισό του στὸ παντελόνι του. Ἄφησα τοὺς καφέδες καὶ τοῦ ἔδωσα τὸ μπλοκάκι.

«Ὡστε Χαίρου Φίγκ Μπούς, ἔ!»

Ἐπιτέλους γελοῦσε ξανά.

«Καὶ γιατί Χαίρου Φίγκ Μπούς;»

«Γιατὶ τὸ Μπλάιντ Λέμον Τζέφφερσον εἶναι πιασμένο καὶ γιατὶ νὰ τιμῆσω τὴν Ἔσθερ Γκρήγγουντ, ἡ ὁποία στὸ ἔβδομο κεφάλαιο τοῦ *Γυάλινου κώδωνα* ἀδυνατεῖ νὰ ἐπι-

λέξει μιὰ συκιά, μέχρι πού τὰ σύκα μαραίνονται καὶ μένει νηστική».

«Γλυκιά μου τζακαράντα», εἶπε καὶ μοῦ ἔβαλε ἕνα τσουλούφι πίσω ἀπ' τὸ αὐτί, «ἂν ἦσουν δέντρο, θὰ ἦσουν τζακαράντα. Τὸ ξέρεις τὸ ποίημα τοῦ Σεγόβια γιὰ τὶς τζακαράντες; “Las dulces jacarandas se quedan en lo suyo / Todos son verdes y ellas no / Nadie les quitará de la cabeza / Que hay mil maneras de ser árbol / Mil maneras de ser lo mismo / De otra manera”...».

«Ἄ, μὲ ἔπιασες πάλι ἀδιάβαστη. Θυμᾶσαι τοὺς στίχους τοῦ Σεφέρη γιὰ τὶς τζακαράντες;»

Δὲν τοὺς θυμόταν. Κατέβασε τὸν καφέ του μονορούφι καὶ μοῦ εἶπε ὅτι ἤθελε νὰ φύγει, νὰ πάει νὰ ξαπλώσει.

«Κάτσε. Θὰ δοῦμε τὶς *Τρεῖς κορόνες τοῦ ναύτη* γιὰ τρίτη φορά ἢ, ὄχι, ὄχι, ἔχω μιὰ καλύτερη ἰδέα. Θὰ φτιάξω μπουνιουέλος καὶ θὰ δοῦμε Μπουνιουέλ».

Ἀρνήθηκε. Ὁση ὥρα ἔδενε τὰ κορδόνια του κι ἔβαζε τὸ σακάκι του μουρμούριζε τὸ «Amsterdam» τοῦ Μπρέλ.

Ἡ τελευταία φράση πού τοῦ εἶπα ἦταν: «Εἰς τὸ ἐπανιδεῖν, Ζάν-Μπατίστ Κλαμάνς!».

Τὴ Δευτέρα δὲν ἦρθε στὸ σχολεῖο. Εἶχε τηλεφωνήσει καὶ εἶπε ὅτι ἦταν ἄρρωστος. Κατέπνιξα τὴν ἐπιθυμία μου νὰ πάω νὰ τὸν βρῶ. Δὲν μὲ εἶχε καλέσει ποτὲ σπίτι του. Ἄν ἦταν κάτι σοβαρό, δὲν θὰ μοῦ τό 'λεγε; Ἐξάλλου τὸν ἔπαιρνα ἐπίμονα στὸ κινητὸ καὶ στὸ σταθερό, ἀλλὰ δὲν τὰ σήκωνε. Εἶχα ἀνησυχήσει καὶ ὕστερα εἶχα θυμώσει μαζί του, ἐπειδὴ ἐπέμενε νὰ μὲ κρατάει σὲ ἀπόσταση. Μετὰ ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἀποφράδα ἐβδομάδα ἔμαθα ἀπὸ συναδέλφους ὅτι ἐξαφανίστηκε. Ἐ-ξ-α-φ-α-ν-ί-σ-τ-η-κ-ε. Ὁ Ἰπτάμενος

Ἕλληνας ἔκανε φτερά. Λὲς κι εἶχε ἀνοίξει μιὰ τελεία καὶ τὸν κατάπιε. Ὅλοι στὸ γραφεῖο τὸν ἀποκαλοῦσαν τρελό. Πῆγα καὶ βρῆκα τὸν σπιτονοικοκύρη του. Δὲν εἶχε ἰδέα πότε ἔφυγε. Στὸ διαμέρισμά του εἶχε ἀφήσει λεφτὰ γιὰ τὸ ἐνοίκιο μαζί μὲ ἓνα σημεῖωμα στὸ ὁποῖο τοῦ ζητοῦσε νὰ μοῦ παραδώσει κάτι κοῦτες. Ἦταν σίγουρος πὼς θὰ περνοῦσα ἀπὸ ἐκεῖ. Οἱ κοῦτες περιεῖχαν βιβλία ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔλειπε ἡ πρώτη σελίδα, δισκάκια, ντι-βι-ντί, ἓναν πίνακα τοῦ Χάρη Ντεσπεράτου, ἓνα ἀντίγραφο τοῦ Ἄπιστου Θωμᾶ τοῦ Καραβάτσο, δύο κορνίζες, μία μὲ τὴ φωτογραφία ἐνὸς δῦτη ποὺ φοράει σκάφανδρο κι ἄλλη μία μὲ τὸν Θωμᾶ, σὲ μικρὴ ἡλικία, νὰ κρατάει ἓνα σφουγγάρι μεγαλύτερο κι ἀπ' τὸ μπόι του, ἓνα χαλάκι τοίχου μὲ κεντημένους δύο στίχους ἀπὸ ἓνα ποίημα τοῦ Ἄλβαρο ντὲ Κάμπος («E a revolta bem podia ser bordada a missanga por minha anó / E ser relíquia da sala da casa velha que não tenho») κι ἓναν μὸβ φάκελο μὲ μπλοκάκια, πολλὰ μπλοκάκια, μὲ σελίδες δυσανάγνωστες ἀπ' τὰ πολλὰ σβησίματα καὶ τὶς πολλὲς μουτζούρες. Μέσα στὸν φάκελο ὑπῆρχε γραμμένο σὲ σελίδες Α4 ἓνα διήγημα μὲ τίτλο «Ὁ φίλος ποὺ δὲν ἔμενε».

Δύο χρόνια μετὰ ὁ ἀγαπημένος μου φίλος παραμένει ἄφαντος. Τὸ πινέλο, τὰ ἰσπανικὰ καὶ τὰ ταξίδια τὰ ἔχω ἐγκαταλείψει. Ἀποφεύγω ὅλα τὰ μέσα μαζικῆς μεταφορᾶς. Ἀκόμη καὶ τὸ πλοῖο μέχρι τὴν Πάτρα μοῦ προκαλεῖ τρομερὴ ναυτία. Ὅσο γιὰ τὰ ἀεροπλάνα... Μιὰ φορὰ ἐπιχειρήσα νὰ πάω νὰ δῶ μιὰ φίλη μου στὸ Παρίσι κι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κρίση πανικοῦ, πέρασα καὶ μιὰ ἐβδομάδα στὸ κρεβάτι ἐξαιτίας τοῦ ἰλίγγου.

Ζῶ, ὅπως θὰ ἔλεγε κι ὁ Θωμᾶς, καθηλωμένη καὶ γράφω. Ἔχω πάρει τὴ θέση του στὸ ἀγώνισμα τῆς καθιστικῆς σκυταλοδρομίας.

Μὲ τὸ γράψιμο οἰκαιοποιοῦμαι ἀναμνήσεις ποὺ δὲν εἶναι δικές μου.

Πρὶν ἀπὸ καμιά ἐβδομάδα εἶδα τὸν Θωμᾶ σὲ ὄνειρο. Ἔμοιαζε μὲ ἓναν στίχο ἀπὸ ποίημα τοῦ Ἀλεσάντρι Ο'Νήλ, ἡ εὐχαρίστηση τὸν ἔκανε τὸ ἴδιο στρογγυλὸ ὅπως τὰ αὐγά. Περπατούσαμε πρὸς τὴ «Γέφυρα» κι ἐκεῖνος μοῦ τραγουδοῦσε τὸ «Bacalhau à Portuguesa» τοῦ Κίμ Μπαρρέιρος καὶ γελοῦσαμε. Ξαφνικὰ σοβάρησε, πῆδησε στὴ θάλασσα καὶ μοῦ φώναξε: «Ἄς ἀκολουθήσουμε τὸν μπακαλιάρo, φίλη μου!».

Γράφω. Γλείφω τὸ γλειφιτζούρι τῆς φυγῆς τῶν ἄλλων ποὺ δὲν λιώνει ποτέ. Δὲν μπορῶ νὰ θυμηθῶ αὐτὸ ποὺ εἶπα στὸν πατέρα μου τὴν τελευταία φορὰ ποὺ τὸν εἶδα. Θυμᾶμαι τὴν ἀνάσα του ποὺ μύριζε καφέ. Θυμᾶμαι ποὺ προσπαθοῦσε νὰ μὲ κάνει καλλιγράφο. «Νά, παιδί μου, πῶς τὸ κάνεις ἔτσι τὸ φ!» Κι ἐγὼ ἀνεπίδεκτη: «Τὸ προτιμῶ σὰν γλειφιτζούρι».

Εἶμαι μιὰ Πηνελόπη ποὺ κεντάει, μιὰ μαϊμού μπροστὰ στὴ γραφομηχανή της, ποὺ γράφει ξανὰ καὶ ξανὰ τὴν ἴδια ἱστορία.

Δὲν μπορῶ νὰ ἀποφασίσω ἓναν τίτλο γι' αὐτὸ τὸ διήγημα. Τοῦ Θωμᾶ θὰ τοῦ ἄρесе τὸ «Lixourion revisited» ἢ τὸ «Ὁ φίλος ποὺ δὲν μὲ συντρόφευε». Ἐμένα τὸ «Μὲ Λάθη», ἔτσι, ἀκρωτηριασμένο. Ἐνα παλίμψηστο.